

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Martinii Tridentini E Societate Jesu Sinicae Historiae Decas Prima

Martini, Martino

Monachii, 1658

Liber Nonvs

urn:nbn:de:hbz:466:1-11848

MARTINI MARTINII

è Societate JESU.

SINICÆ HISTORIÆ

LIBER NONVS

IMPERATOR SEPTIMVS

HIAOCHAUS

Imperavit annis XII.

Cyclo 44. anno
32. ante Chr.
36.

Hujus Imperatoris etiamnum pueri mira indoles ac præcipue supra ætatem prudentia ac perspicacitas fuisse scribitur ab historicis Sinensibus; adeo ut dicere audeant vix aliquem ex Imperatoribus superioris memoriæ parem his dotibus habuisse. Sed ut plerumque fit, magna non senescunt, & præcocia non durant. Id expertus est hic Imperator; qui anno imperij duodecimo fatis concessit, toti Imperio magnum sui desiderium relinquens. Nonum attigerat ætatis annum, cum ad clavum accederet reipublicæ, licet in tutela GUANGI esset. Initium principatûs, matris honores fuere; quam vitâ functam Imperatricis titulo statim ceremonijs ornavit. Mox capitalibus causis PAYUM præfecit, aptissimum ad hoc munus virum. Quo munere ita functus est, ut ab omnibus laudaretur. Iustitiæ tenax fuit in primis, severus, at non crudelis. Multum ad hoc ei mater profuit; quæ quotidie interrogans domum redeuntem, quot homines vivos emisisset è carcere, quod plures audiebat, eò latior filium amplectebatur. At ubi secus factum comperit, & aliquos affectos supplicio; cibum ei negabat, *Judices oportet, inquit, hominum servare vitam, quoad ejus fieri potest, nec reum morti addicere; quæ tum deum erit pro supplicio, cum reliqua remedia improbitas vicerit. Facile namque hominem mori; at nasci difficile, difficilius crescere.*

Matris Imperatoris clemētia.

Quidam pro Imperatoris

Primo Imperij anno quidam adfuit vestitu & insignibus GUEI Principis superbus; qui se GUJUM ipsum Imperij heredem jactabat.

In

In confinibus TARTARORVM primùm visus, inde Sinas ingreditur. Nemo tamen eum, Imperatoris metu, excipere audebat vel admittere; sed nec omnino spernebatur. Re ad PUYUM tandem delatâ, GUERIUS siue fictus siue verus capitur. Nec mora; fert sententiam in eum PUYUS, ut medius secetur. Sententiæ causam mandavit verbis hujusmodi. *Profugiens filius patrem maximo mœrore affectit, utiq; non ob aliud, quàm quia illum offenderat. Nam cur clam aufugit? cur tristissimo ipsius causa parenti nullum de se indicium fecit? Credâtne quisquam eum vivere, de quo tot annis nihil vñquam auditum? quem Imperator, quem Imperium, univèrsam luxit, ut mortuum? sed vixerit adhuc sanè; si verè mortuus non est, mortis tamen jam reus est, quòd tam tardè redijt, patrèmq; justo solatio privavit. Quam ob rem necandum censeo pronunciatque; verus an fictus sit, scelere non vacat.*

*Allo vedua se
videns.*

*Morti adjuv
catur ut im
postor.*

Anni ejusdem mense nono diem obiit supremum GELIUS summus militum Præfectus magno cum Imperatoris dolore; qui duos ejus filios ob patris merita insigni præfecturâ ornavit. Vnus XANGUS, KIENUS alter appellabatur. Eodem verò mense probis ac doctis aliquot viris summo silentio totum Imperium lustrandum commisit, diligenter jussis inquirere, si quid uspiam esset correctione dignum; præcipuè si quid noxium populo vel grave judicaretur. Año secundo QUANGUM fidelissimum tutorem suam, Regulum sibi tributarium creavit POLIUM dictum.

Tertio ejusdem anni mense, quòd annonæ sterilitas incesserat Imperio, edixit, ut quibus res laeta domi alimentaque plura, quàm quæ habebant necessaria, suppeterent, egentibus mutuam oryzam darent, quantum victui sementique satis foret; hac lege tamen, ut messis tempore, quæ acceperant cum fide restituerent. Quod ut melius fieret, prohibuit, ne quis venderet oryzam aut emeret, sed mutuam tantùm darent & acciperent. Vbi autem messis tempus advénit, quis acceptam oryzam redderet, edixit; se namque solutionis loco tributa omnia ex agris pendenda omnibus remittere. Ira præclarè pauperum necessitatè per divites providit; eâ tamen moderatione, ut nec isti conqueri possent sibi aliquid ademptum, & illi nihilominus se accepisse gauderent.

*Magna Impè
ratoris in eg
rei cura.*

Suprà de Suvia à TARTARIS ad Boréum mare vel lacum HAN transmisso docuimus. Ibi multùm ab ijs vexabatur, ut vel sic fidelem illius animum expugnarent, & ad sua signa sequenda traderent. TANU praterea rex LOUM ducem, quem ad TARTAROS defecisse dixi-

diximus, ad Suuum misit, ut eum verbis exemploque suo ad defectio-
nem sollicitaret. Ad quem ubi pervenit Laus, sic eum alloquitur.
*Nemo miser odit solatium; & facillè, quasi ros matutinus, excitatur, qui ja-
cet, ut vigere velit ac felix esse. Tu verò, dux optime, cur te ipsum sic
affligis? cur tam indigna pateris? cur virtutem tuam tenebris damnas, per
quam apud TARTAROS in luce versari licet, opesque ac magnos honores
consequis? Cui Suuus summâ fide, pari constantiâ, Ego, ait, non secus sem-
per in Sinicum Imperatorem pius fui, quàm filius in patrem esse debet. At-
qui filio in patriâ causâ non modo pati aspera, sed vel mori est dulce, non do-
let, nec conqueritur. Motus hâc constantiâ Laus, ab imo suspirans, O
fidelem, inquit & redit tenacem virum! nunc mea perfidia crimen quin-
tum fuerit, agnosco; cujus insignis & manifesta improbitas caelestem iram
in me ultionemque laceffit.*

*Argus, com-
mentum.*

Inter hæc Imperator legatos iterum ad TARTAROS misit, qui
Suuum reducerent ac reliquos novem Sinas, simulq; de pace cum TAR-
TARORUM rege tractarent. TANYUS rex remissis reliquis, ne Suu-
um etiam reddere cogeretur, mortuum perhibuit. At uisus ex adstan-
tibus secretò legatos monuit de loco, in quo Suuus attineretur. Tunc
acutissimè legatus ita regem affatur. *Imperator noster nuperrimè silve-
strem anserem in venatione occidit, sub cujus alis est inventa schedula
Suui manu scripta, in quâ Imperatorem docebat se in HANNAI pasto-
rem esse. Obstupuit ad hæc verba rex TARTARUS; cùmque Suuum
occultare non posset amplius, illum quoque legatis tradidit. Ita SI-
NAS inter ac TARTAROS pax convenit; quâ fruens Imperium ad
studia literarum ceteraque pacis ornamenta reffloruit. Imperator re-
deuntes legatos lætus excepit. Cognitâ verò Suui fide atque con-
stantiâ, venerandâ canitie conspicuum amplexus, quò præmium tantæ
virtuti debitum tribueret, Regulum fecit, & tanquam Heroi ad alio-
rum exemplum summos honores habuit, vaccâ solitis caerimonijs ante
illum occisâ.*

*Vacca honoris
causâ occisa.*

*Invidia & a-
mulatio inter
propinquos.*

QUANGUS autem etsi omnes fidelissimi tutoris partes impleret,
magnâ prudentiâ & æquitate rebus Imperij providens, puerumque
Imperatorem ad omnia solertissimè instruens; tamen, ut sit in magna
fortuna, efficere non potuit, quin multorum & maximè sibi sanguine-
junctorum odia incurreret. Nam cùm dignitates & honores ambi-
rent, nec eum votis suis obsequentem haberent quippe munera non ex
sanguine aut gratiâ, sed ex meritis cujusque dispensantem; iræ impo-
tentes

gentes de QUANGO simul & Imperatore interficiendo quàm possunt secretissimè cum TANO tractant consilia. YEN rex is erat, qui sibi debitum Imperium credens, cogitationem illius turbandi nunquam deposuit. Primò igitur QUANGUM apud Imperatorem in perfidiæ suspicionem vocare per ipsum YENEM regulum aggrediuntur. Illius enim nomine litteras ad Imperatorem dant, inferentes QUANGO multa crimina, super summum illud, quòd in Imperatorem nescio, quæ malâ machinaretur. Non latebat QUANGUM, hanc epistolam Imperatori traditam fuisse. Quare postero die palatium ex more ingressus Imperatorem non convenit, ut debebat; sed foris in prothyro quodam manet.

Imperator notatâ ejus absentia, & ubi sit QUANGUS, adstantes interrogat. Aderat fortè GANUS inter ceteros, GUANGI gener quidem, at unus è conjuratis. *Hic ergo, Quia scit, inquit, sua crimina tibi à TANO rege detecta; idcirco apparere non audeat, sed foris rei exitum expectat.* Imperator confestim mittit, qui QUANGUM introduceret. Ille non aliter ac reus, sine pileo, positisque præfecturæ insignibus ingreditur. Quod ubi notavit Imperator; *Vestes tuas, inquit, ac pileum resume. Hanc ad me datam epistolam suppositivam esse falsamque jam cognovi. Tu innocens es & mihi fidelis. Ficta verò esse, quæ hac epistolâ continentur, luce meridiana magis liquet.* Quo enim pacto in YEN regnum hæc ad TANUM pervenire potuerunt, cum hæc nonnulla legam, quæ nondum decem ab hinc dies contigerunt? Erat tunc Imperator annos quatuordecim natus, & hoc sagaci responso admirationem omnibus movit. Aulicos deinde simul omnes allocutus, *Nemo ait, in posterum audeat fidissimum mihi Præfectum à patre meo mihi tutorem datum accusare. Quis enim fidelem accusat, is eadem operâ se prodit infidelem. Nunc quidem in istius criminis reos & autores non inquiram; ut in posterum quisque sibi caveat, ne præ vero sit invidia.*

Imperatoris prudentia.

Postquam æmulis QUANGI hoc strategema non successit; aliud ordiuntur. Id erat hujusmodi. QUANGUS ab Imperatoris sorore invitatus ad epulum per occultos ibi sicarios erat necandus; eodem deint. impetu deiciendus Imperator è folio, substituendusque TANUS. Sed tantum scelus ac perfidiam famulus, cuius operâ propudiosa mulier volebat vitæ, detexit; QUANGUMque de periculo commovuit. Quare conjurati capti sunt omnes, commeritòque suppli-

Detecta conjuratio.

U U

cio

supplicio affecti. Soror Imperatoris de se ipsa statuit, & TANUS laqueo sibi spiritum exhaustit, In hunc modum est extincta simul cum conjuratis omnibus hæc conjuratio, Nimirum sæpe sibi ipsi nocuit improbitas, Subscripsit autem huic conjurationi etiam Imperatoris soror, quia cum uno ex conjuratis impudicè viuebat; à quo rogata convivium instruxerat, turpissimo amasio quàm fratri fidelior, Vt intelligamus nihil esse tam foedum, ad quod impudicam mulierem effrenata libido non deducat.

Omina mortis. Secundùm hæc, portenta quædam nunciata sunt, quæ mortem Imperatori ex vaticinantium ingenijs minabantur. In maximo illo monte, qui TU IXANDICTUS XANTUNG provinciam nobilem facit, ingens repente lapis emicuit, erectusque suâ sponte sterit. E salicum præterea folijs vermiculi ad modum cicadarum volatiles enati sunt, qui Sinicam vocem emittere videbantur. Ejus autem vocis hic erat sensus, PINGUS regnat! quâ PINGUM imperatorem futurum demonstrabant. HIAO CHAUS quidem imperator juvenis moritur, cum imperandi deberet initium facere. Nullum filium heredemve reliquit Imperio, sed magnum sui ob egregias naturæ dotes omnibus desiderium.

IMPERATOR OCTAVUS HOUS,

Imperavit menses VII.

*Cycle 44. An.
44. ante Chr.
74.*

Imperator indignus imperio.

Postquam igitur HIAO CHAUS genito ex se successore caruit; omnium ordinum consensu ad patrum ejus devolutum est imperium. Hous is fuit, qui vix principatum adjerat, cum eo se indignissimum ostendit. Nulla boni regiminis ei, nulla publicæ felicitatis cura; solis voluptatibus ac libidini servire, comotationibus totos dies insumere. Dixisses ideo regendum imperium suscepisse, ut depravaret, sceleribus flagitiisque usque adeo contraminatus, ut nec adesset, non sine summo omnium dolore ac sensu, cum HIAO CHAO justa persolverentur. Serò pœnituit QUANGUM ceterosque Præfectos talem elegisse; maximè dolentes & incertos, quid in tam inclinata republica caperent consilij. Tandem QUANGUS ex intimo animi sensu

TIEN-

TIENYEN^{ti}M, amicum suum salutans consulit, quam ratione sit eundem obviam huic malo. Cui TIENYENUS, Tu inquit, in Imperio primas tenes; tu fulcrum Sinarum es & columna. Si se facit indignum Hous imperio; quemadmodum eum elegisti, sic rejice ac meliorem ex HANA familia substitue. Recordare, quid olim IYNUS TAIKI AO Imperatore fecerit. Et tamen tantum abest, ut aliquis factum reprehendat, ut potius fidelitatem omnes laudent. Hunc imitare, si Imperij, si HANÆ familia felicitas, si denique tui nominis gloria cordis est tibi. Sic enim HANÆ familia IYNUS es futurus. Tum QUANGUS nobiles Praefectos convivio excipiens, & è re natâ eos alloquens, Omnia, inquit, iniquissimè agit Hous ac perturbat. Quid fiet Imperio? profecto & illud perturbabit, & nostram imperatricem familiam funditus extirpabit. In hoc discrimine quid agendum putatis, postquam salutaria non admittit monita? Dirigere omnes ad hæc verba; & nemine loqui auso, TIENYENUS è mensa denique se proripiens, gladium, quo cinctus erat, stringit, & ad QUANGUM versus, HIAO UUS Imperator HIAO CHAO te, inquit, tutorem dedit, ut Imperio provisares, illudque tua fide ac virtute pacatum conservares. Quibus artibus si unquam alias, nunc certè opus est maximè. Vides enim totum Imperium periclitari; nec ab alio magis quàm abs te remedium exspectat. Si non mederis his malis; quâ fronte moriens HIAO UUM imperatorem sub terrâ convenies? Hujus diei consilium dilationem non patitur; nunc est constituendum, quid fieri placeat, ne majores turbas eicamus. Quisquæ huic meæ petitioni, justæ sanè, non relinquit locum, que unum spectat Imperij bonum; sciat ille se hoc gladio periturum. His dictis animati, simul omnes KINGUM summum Palatij magistrum adeunt, exponentes consilium. Hæsit ille primùm attonitus; at unus omnibus resistere non ausus, in eorum, sententiam concedit. Mox Imperatoris sigillum ac cetera, quorum curam gerebat, illis tradit. Quo facto unâ omnes interius palatium ingressi, HOUUM imperatorem amiculo comprehendunt, nullâ tamen affectum injuriâ molestiâve; sed honorificè palatio eductum, ad proprium CHAMYE regnum deducunt, hoc omnes uno ore professi, ad hoc faciendum sibi necessitatem impositam, quia tantum dedecus ferre non posset Imperium. Omnium autem erga malum Imperatorem odium effecit, ut nullus omnino motus extiterit; nemine illum auso defendere. In hunc modum ex Imperatore regulus iterum tributarius factus est.

Conjuratio
procerum.

Uu 2

IMPE-

IMPERATOR NONUS
SIUENIUS.

Imperavit annis XXV.

*Cyelo 46. anno
45. ante Chr.
73.*

*Imperatoris in
infantia va-
riâ discrimen.*

*Prudens sa-
lum Kiesinij*

FVIT SIUENIUS HIAOU I Imperatoris nepos, PINGUS di-
ctus; cuius patrem, matrem ac sorores pestilenti illâ medicinâ
extinctos esse diximus. Infans adhuc cum matre, quæ magiæ quæ-
que arcessebatur, conditus in carcerem est. HIAOUUS enim cum,
ægro corpore esset, iratissimus magis non illos modò, qui eam artem
exercebant, sed & affines morti addixit; nec Imperatoris filijs aut ne-
potibus parcens.

Dum in carcere cubaret PINGUS, mors ei matrem abstulit, quippe
jam infectam toxico. Ibi sine dubio moriendum infanti fuisset, nisi
KIESINIUS carceri præfectus cognovisset LIUMPINGI patrem
perinde ac matrem vacasse culpâ. Quare illius commiseratione motus,
infantis curam suscipit; & quia non licebat sine consensu Impera-
toris eum emittere ex carcere, mulierem intromisit, quæ alimenta
lactis ei daret. Neque hîc infantis seu periculum seu felicitas ste-
tit. Nam regij mathematici Imperatorem admonuere, visa sibi
supra carcerem signa regia & vapores ejusmodi, qui prænucciarent
intus aliquem esse, positurum olim imperio. Fidem invenit apud Im-
peratorem prædictio; nec dubitans ex his aliquem ibi esse, cui calum-
niæ ac sidera destinarent culmen, subito impetu omnes attentos in car-
cere mactari jubet. Ad sunt carnifices; quos tamen KIESINIUS
ingressu prohibuit, causatus multos infantes intus esse, quos occidere
nefas, impium atque injustum. Satellites Imperatorem de repulsâ mo-
nent; qui rum collecto ex præcipiti furore animo impium mandatum
rescindit, ac rem penitiùs considerans, *Si Calum, ait, alteri sceptrum desti-
navit; quicquid agam frustra ero, nec unquam fata mutare poterò.* Ita
PINGUS jam secundo servatus, ac postea tandem emissus è carcere,
literis ac philosophiæ Sinicæ egregiè studuit. Erat, cum HOUUS exuere-
tur imperio, natus annos octodecim.

Itaque

Itaque cognita illius doctrinâ & virtutis amore, omnium ordinum suffragiis adeptus est imperium. Erat suavissimis moribus, quietâ placidâque indole; actalis, qui misericordiam adhibere posset suis. Quippe varijs fortunæ casibus jactatus, subditorum calamitates miserari sciebat, quia præfenserat. Hic est ergo, quem insalicum folijs vermiculi prædicebant, ut Sinensis scribit historicus.

Vt primùm accessit ad gubernacula, non defuere, qui GUANGI ^{Imperatoris suorum nom audis.} laudibus apud eum obrectarent. HOUUM ab illo dejectum fastigio contra leges, contra obsequium, quod Imperatori subditus debeat. Tali viro parùm fidendum, qui tantâ esset potentiâ, tantâque audaciâ. Proinde caveret sibi QUANGUMQUE reprimeret, magnopere svadebant. Pronis quidem auribus hæc accepit Imperator, probè intelligens illud Principatûs arcanum, Neminem aliquem magnum facere vel pati, cujus fortunam in potestate non habeas; verùm, licet ei QUANGUS esset in metu, noluit tamen quidquam adversus eum agere, multò minùs ab officio depellere. Noverat illius virtutem ac fidem jam inde ab avo suo HIAOUO ubique celebratam; exemplum in amoto antecessore viderat, quod cum illis artibus pugnare uidebatur. Itaque spem inter ac metum distractus elegit sapientissimè, ^{Sapientissimè eius consiliu} timere potiùs, ut sanctè honestèque viveret, quàm ut à QUANGO securus bonos dedisceret mores. Cujus tamen ingenium ut periclitaretur; noluit ejus filiam in uxorem, sed tantùm in concubinam accipere. HIAUAM verò aliam adolescentulam matrimonio sibi conjunxit uxorem. Hanc filia repulsam æquo animo tulit QUANGUS, seque totum ad Imperatoris voluntatem conformavit. Erat enim vir verè bonus, & Imperatori ante omnes fidissimus, qui nihil in Imperatoribus non amabat præter vitia. Vxor autem ejus nequissima & ambiciosa mulier marito usquequaque impar, filiamque spretam indignè ferens multas turbas concitavit, ut in loco memora-

Addunt Scriptores Sinici; quoties Imperator avorum aulam ^{Suum Præfectum metus & retinere} ingrederetur, comitante QUANGO, & ut mos est, manibus syrma colligente, tam insolito affectum horrore, ac si à tergo instaret aliquis, qui ferrum ei minaretur; alio verò id muneris obeunte Præfecto, metus omnis expertum incessisse. Præfigire uidebatur

Uu 3 animus,

animus, quantâ calamitas eum à cognatis QUANGI maneret. Nec fallebat ipsum hæc Imperatoris ex timore nata titubatio. Vnde summo se magistratu abdicandi domumque redeundi copiam petijt; quam tamen haud impetravit. Ut mirari sanè subeat, quo præsentè paveret, esse sine ipso tamen noluisse.

Ex quo, ut diximus, illa contra HIAOCHAUIM Imperatorem, & QUANGUM orta seditio, severissimè hucusque in conscios ac rebelles inquirebatur. Multi specie Imperatori serviendi privatas ulciscerantur injurias. Quò factum, ut æquè innocentes ac criminum conscij necarentur. SIUENIUS ubi regnare cœpit, inquisitionem continuo sustulit, omnibus concessâ præteritorum veniâ, ne quis in posterum officio deesset suo; exhortans omnes ad concordiam & fidem. Præterea iudices non paucos mutavit; eos dico, quos justo severiores cognoverat. Comperto autem HOANGPUM HONANÆ provinciæ præfectum mitem esse ac misericordem, qui populum sibi subjectum solâ virtute imperandique suavitate perbellè regeret, procul terrore poenarum; in regiam advocatum, summum tribunalis eius, in quo capitales aguntur causæ, Præfectum creavit, etiam atque etiam monitum, ut, quantam posset cunque subditorum misericordiam caperet. *Nam ego aiebat, inter meos subditos jam subditus fui, carceremque ab incunabilis expertus, scio, quantis malis vexentur subditi; quorum proinde convenit maximè misereri.* Multa alia decrevit bono publico; non ignarus, quid sit parère dicto, quid imperare. Ac sanè optandum esset, ut omnes Principes, qui alijs imperant, quid sit obedire, dignoscerent. Si enim calamitosam sæpe subditorum sortem intelligerent aut experirentur ipsi; vel ego fallor, vel illi suos magis amarent, quid enim dicam, minus vexarent aut opprimerent?

*Avaritia puni-
nita ab ipso
seo.*

Anno imperij secundo fortissimi cetera vir animi TIENYENUS seipsum & auri cupidinem vincere non potuit. Cùm enim regionum sepulcrorum extruendi atque ornandi esset ei mandata cura; multa, numerorum millia subjectis expensarum falsis rationibus surripuit. Criminis erat manifestus; cùmque id apud Sinas esset capitale, missus in carcerem, carnificem expectabat. Adjunctus tamen à duobus amicis, ut de Imperatore legendo bene meritis, vitæ gratiam obtinuerat. Quippe Sinicæ leges hoc præclaris olim in rep. meritis dabant, ut admissum postea forte crimen esset impune. Duo igitur amici culpæ gratiam nunciaturi tendunt ad carcerem, At TIENYENUS eorum aspectum

non

Non sustinuit; néve illos videns, pudore confunderetur, laqueo sibi ipse
 jus dixit, bis mori dignus, qui se quoque iudice indignus erat vi-
 vere.

De QUANGI virtute ac fide multa diximus; sed uxorem habuit.
 HIENAM nomine, factu nequitiæque nulli secundam. Hæc, ut di-
 ctum, filia repulsam non ferens, ut illam diademam videret, HIUAM
 Imperatricem parabat è medio tollere. Occasio erat ex difficultate *Ambitio all-*
 partus, quo HIUA tertio istius Imperatoris anno filium HIEUM eni- *ena Impera-*
 tebatur. Omnes quotquot erant in regia medici, pro salute Imperatricis *trici mortem*
 vocantur in consilium. In his erat IENUS, unus è QUANGI domesti- *acerfit.*
 cis atque intimis familiaribus. Hunc igitur HIENA sollicitat magnis
 promissis præmijs, ut Imperatrici venenum cum pharmaco propinet.
 Ille spe felicitatis, quæ offerebatur, victus, Imperatrici medicatum mi-
 scuit poculum ejusmodi, ex quo in moerorem lapsa, denique moreretur.
 Idque tali arte fecit, ut ne suspicio quidem esset, illam veneno perijisse.
 QUANGUS autem id medicis haud impune volebat esse, tanquam in- *Scelus uxoris*
 parandâ medicinâ peccâssent. Iamque in eo erat, ut hæc de re quæstio- *ignaro marito*
 nem haberet; cum illius uxor veniam eis & impunitatem deposcit ac
 rogat, ut saltem in IENUM nihil triste statuatur. Suboluit QUANGO
 fraus vxoris ex importunâ petitione deprehensa; nec multum aberat,
 quin eam quæstioni subijceret. Verum quia tale crimen totius familiæ
 interitum merebatur, sibi suisque rebus timens, ultra suspicionem non
 processit. Sed quia nihil adeo est occultum, quod ætas non in apertum
 proferat, præcipuè si est à muliere profectum crimen; post QUANGI *Excidio fami-*
 mortem fraus delecta, totaque illius est extincta familia. *lia punitum.*

Interim, quod nequissimis artibus quærebat, HIENA vidit. Nam
 Imperator filiam eius vxorem accepit, ornavitque diademate. Atque
 ut totum Imperium exhilararet, è carceribus captivos omnes more
 gentis emisit.

Scribunt historici Sinenses, anno quarto huius Imperatoris (fuit
 is ante Christum septuagesimus) mensè quarto, tantos terræ motus in *In Sinu terra*
 Sinis factos esse, ut montes aliquot evulsi suâ mole corruerint, majori *motus*
 tamen hominum terrore, quàm damno. Quod sanè mirum est, quia
 Sinicam terram raro nec nisi leviter movisse constat. Sinæ, ut sunt pro-
 nis ad superstitionem animis, ex hujusmodi prodigijs interitum omi-
 nantur Imperio; quia irati cæli ac minacis ea signa esse autumant.

Paullò

Quangus moritur Imperatori fidissim^o.

Paullo post QUANGUS fato concessit, eximia in Imperatorem fide memorandus; subductus terris ante, quam suae cognationis interitum videret. Ad agrum ipse Imperator humanissime invisit. Cujus ut in se Imperiumque universum merita gratam memoriâ prosequeretur; IUUM ejus filium summum dextro cornu ducem praefecit, paternum quondam munus. XANGUM verò illius ex fratre nepotem Regulum creavit. Multos insuper è QUANGI familia extulit ad honores, sed valde caducos, ut videbimus.

Monitor Imperatoris eligitur.

Mortuo QUANGO Imperator ipsemet omnem regiminis curam suscepit; novum Praefectum instituit, quem admonitorem Imperatoris vocabat, eumque liberè, si alicubi peccaret, admonere licebat. Quod exemplum reliqui deinceps Imperatores secuti sunt. Illud in hoc Imperatore eximium fuit, quod severissime Praefectis invigilabat, de moribus eorum agendique modo inquirens. Populi verò gubernandi per quam liberalis ac suavis ratio. Quinto quoque die publice sui copiam faciebat; quo die omnibus & praecipue viduis, pupillis ac pauperibus patebat aditus. Praefectis autem edixit, ut in posterum omnibus & praecipue viduis, pupillis ac pauperibus patebat aditus. Praefectis autem edixit, ut in posterum omnes causas scripto traderent, ut melius consideratis omnibus etiam scripto responderet ipse. Non raro enim contingere dicebat, ut loquaciores fucis verborum ac lenocinijs extorquerent omnia, quae concessisse, frustra deinde poeniteant. Hic mos etiam nunc apud Sinas viget; quo fit, ut, licet Reges Sinarum raro se publice videndos indulgeant populo, continuo tamen reverentiam eo versentur. Et plane magis ita cum suis agunt secretâ negotiorum omnium cognitione, quam illi, qui assiduo suorum colloquijs ac familiaritate utuntur, negligentes interim eorum negotia. Non enim regum facies à populo quaeritur, sed favor; neque pedes, ut aiebat ille, sed caput imperat.

Omnia scripto aguntur apud Sinas.

Machinatio feminea ambitionis.

Susceperat jam duos filios Imperator; quorum primus HIUS, de quo supra dictum, hoc anno declaratus est heres Imperij atque Successor. Alter KINUS è concubina fuit; quem hoc eodem anno HOAIGAN regem esse iussit. Ea res vehementer offit HIENAM Imperatricis matrem. Hoc enim pacto, si pareret nepotem filia, non Imperatorem, sed regulum tantum fore videbat. Quam ob rem fit autor Imperatrici, HIUM veneno tollat. Nec inobsequentem filiam habuit scelerosa mater, Namque Imperatrix in omnem exin occasionem intenta,

intenta, quã privigno propinaret venenum, cum saepe simulato matris affectu ad convivium invitare, nec quidquam eorum omittere, quã ad ipsius interitum spectare videbantur. Sed incassum omnia. Nam nee puer Princeps, in recenti adhuc magorum memoriã quidquam comedebat, nisi à ministris prægustatum; & nescio quo modo in regiã increbuerat, H I E N A scelere H I U A M Imperatricem veneno sublatam esse, Ac licet Imperator huic suspicioni præfus abrogare fidem; severissimè tamen edixerat Principem custodientibus, ut cibum potumve, priusquam porrigerent, cum cura explorarent. Gliscente tamen intereã rumore, propinatum esse manu medici, venenum, ab H I E N A Imperatrici; paulatim Imperator omnes è QUANGI familiã præfecturis majoribus privavit. Advertebatur id à XANGO, Luo ac reliquis, qui proinde cum H I E N A de ipsius etiam Imperatoris nece consilium agitabant. Sed detecto prius, quàm perfecto scelere, capti omnes conjurati cum totã stirpe deleti sunt. Hic etiam H I E N A commeritas pridem poenas dedit. Imperatrici soli facta vitæ gratia; sed ab Imperatore repudiata, quod reliquum illius erat, vidua & ærumnis deformata traduxit. Tot malorum causa fuit unius mulieris ambitio. Sed quæ malis artibus honores familię quærebat, optimi QUANGI familiam simul ac se perdidit.

Postmodum Imperator ad Imperij leges & jura ordinanda animum applicavit. Variæ quippe leges à varijs Imperatoribus latae in ^{Legum multa} immensum excreverant; quibus, non dico, intelligendis, sed ^{titudo} vix legendis unius hominis vita sufficeret. Quare qui aliquam ante ceteros earum cognitionem ceperant, alios fraudes ex fraudibus texendo facillè decipiebant; unde multa tribunalibus negotia, multa iniqua lucra provenire. Itaque illas ad pauca capita ^{restricte} redexit, non omnes, sed meliores duntaxat, antiquatis reliquis, Iustiniano nostro non absimilis. Quantã verò moderatione ab iudicibus essent homines addicendi morti, hac lege monstravit. *Volumus, ut iudices potius in leges peccent, quàm ut causã non probe liquidèque cognitã quemquam morte multent. Est enim ^{Vita hominis} vita rerum omnium in terrarum orbe maxima. ^{Ma-} ^{quanti facien-} ^{da} gna proinde adhibenda est cautio, ne vel unus homo temerè occidatur.*

Et si verò S I U E N I U S in hunc modum utilitatem reipubl. sibi proposuit; efficere tamen haud potuit, quin existeret alicunde rebellio.

*Sapiens distū
ac similitudo.*

*Prudentia du-
cu in compe-
scenda rebelli-
one.*

*Chuyei Phile-
sophi modera-
tio.*

rebellio. Provincia X A N T U N G eā calamitate potissimum infamis fuit; injctio ab annonæ penuriâ orto. Plebs enim fame stimulante furens undique prædari cœpit, emissasque ab Imperatore copias magnâ clade affecit, Imperator, ut huic malo, antequam corroboraretur ac manaret longius, iret obviam; C U M S U U M hominem probum rectique amantem cum novo milite contra furentes emisit. Qui cum ab eundi veniam ab Imperatore peteret; interrogatus ab eo, ecquo modo illos cogitaret reprimere, respondit, eo modo se repressurum eos, quo intricatum funem solvimus, qui quò magis adstringitur, eò magis implicatur. *Laxandus est, inquit, ut solvatur. Exercent latrocinia, quia penuriâ laborant, & à Præfectis tributa strictius quàm par est, exigentibus vexantur, Contra tuos etiam milites armis sumserunt, vim repellendo, Illam ego non adhibebo, sperans eos bonis verbis ac rationibus, comitate denique pacari posse. Non viribus agam, sed arte.* Quæ locutus, in provinciam suam abiit. Iam ad principem urbem rebellatricem pervenerat; cum rebellium exercitum audit obviam in pugnam procedere. Quare, ne vim inferre velle videretur, gradum cum suis reduxit. Missis dein diplomatis ubique cavit, ne quis latronem aut rebellem caperet nisi armatum. Si quis caperetur, eum volebat inviolatum & incolumem ad se adduci. Vulgavit præterea Imperatoris nomine, se omnibus præteritæ culpæ gratiam facere, si quieti redirent ad sua; imò & alimenta de publicis horreis promittebat. Dimissis igitur quoquoersum literis, ipse curru vectus ad eam, de quâ dictum est, urbem solus tendit; in quam admissus omnibus quietem ac pacem suasit, non armis, sed verbis eos domans, Cùmque sua cuique liceret arma vendere vel cum instrumentis ad agriculturam necessarijs commutare; dearmatis annonam regiam divisit, & sementi faciendæ, quantum cuique satis, attribuit. Ita sine sanguine confedit hæc seditio. Cujus generis calamitates semper Sinicis Imperatoribus formidolosæ fuere; quòd hinc plerumque vastitas Imperij consecuta sit atque mutatio. Quippe latronum duces paullatim vires colligunt ex perditis hominibus, nisi maturè retundantur; eisque crescit animus ad ipsum etiam Imperium occupandum. Attulimus hujus rei exempla nonnulla suprâ; neque pauca infrâ afferemus.

Sub hæc tempora C H U Y E U S philosophus diem suum obiit, vir summâ virtute præditus, diuitiarum contemtor, adeò justus, ut nec amicorum precibus, nec parentum unquam affectu motus, vel vnguem lacum

iatum à recti tramite discederet. Ad magnas Præfecturas eum extulerant mores sui; & tamen in tantâ paupertate decessit, ut sumtus, quæis terræ mandaretur, haud reliquerit. Quo audito Imperator, illius filio centum auri libros donavit, ut ex eo & patri iusta persolveret, & ipse de reliquo vitam toleraret.

Neque huius tantum, sed etiam KIESINIJ virtus clara fuit, illius, qui hunc Imperatorem aluit in carcere, summoque in discrimine salutem ei dedit. Ingens hoc beneficium vel ignorabat Imperator, vel non meminerat. Neque KIESINJUS illius unquam memoriam usurpavit, nec Imperatorem, etiam cum res ac tempus ferret, admonuit; contentus præfecturâ suâ. Iam aliquot annis imperium tenuerat SIUENIUS; cum mulier una ex ijs, quæ in palatio serviebant, Imperatorem accepti beneficii commonefecit. Obstupuit ille cognitâ KIESINIJ modestiâ; maximique post eum faciens, collaudatum Reguli dignitate ornavit. Non tamen passus eum abire, velut patrem nutricium apud se detinuit; & virtutem illius ex usu quotidiano magis magisque suspiciens, adiutorem Imperij fecit ac Præfectum ab Imperatore proximum.

Kiesini' beneficia in Imperatore à se collatum tacet.

Duo philosophi Principi præceptores erant dati, qui bonis moribus eum ac Philosophiæ præceptis imbuerent. Alteri SUQUANGUS, alteri XEUS nomen erat. Inter hos fortè requietis & otij mentio versabatur; cum SUQUANGUS, *Auditione* inquit, *accepti, quietis amantem tuis & procul humana vita casibus vivere; nec infamia periculis obnoxium, qui sciat cupiditatibus & habendi desiderio modum ponere. Iam uterque rem fecimus; nec minus honoribus, quam divitijs abundamus. Ex doctrinâ noti clarique, bonam famam conservavimus. Hæc si nobis non sufficiant; timo ne postea perdamus omnia, pœniteatque non secutos honestam otium.* Sub hæc dicta conveniunt inter se, seniûmque & ægritudine excusantes, ab Imperatore abundi veniam petunt. Quam is, licet invitatus, dedit tamen, singulosque duobus aureorum millibus donavit. Princeps quoque singulis aureos quingentos numerari iussit, curribus & famulis additis, qui eos domum deducerent. Quò postquam rediere; maximam pecuniæ partem famulis, à quibus erant deducti, partiuntur. Quicquid reliquum erat insumere struendis convivijs, ad quæ suos cives invitabant, nil reservantes sibi. Aderat unus è SUQUANGI affinibus qui eum admonuit, ut illâ pecuniâ emereret agros filijs ac nepotibus relinquendos. Cui philosophus, HABEO, inquit,

Philosophus sapiens dicitur & factum.

inquit, ab antecessoribus meis fundum mihi relictum; qui, nisi filij ac nepotes mei desides erunt & marcebant otio, in victum vestitumque facile sufficet. Arent ipsi & serant. Opes nimia sapientum etiam animos depravant, malorum hominum vitia augent impelluntque ad peiora. Sina à me nolent virtutem discere; saltem id non relinquam eis, per quod peiores fiant.

Bellum in exteros prudenter dissuasum

Anno ante vulgarem Christi epocham sexagesimo decreverat Imperator TARTARIS bellum inferre. Namque in futurum sollicitus, cum eos accepisset iterum viribus pollere ac robore, plurimaque loca sub HIAOUO intra montes amissa recuperasse; volebat illos armis antevertere, ne, si ad pristinam potentiam excrevisent, Sinicum Imperium denuo vexarent. Sed à summo Præfecto, quod arma cogitaret, reprehensus ab incepto destitit. Eum porro sic locutum ferunt. Quid, ô Imperator, de exteris invadendis cogitas cum domi multa non desint, que correctione indigent? Hoc anno, quod adhuc inauditum, filius patri; & minores natu fratres septem, fratribus majoribus omnino viginti quinque mortem intulerunt. Sunt hac insignia non ferenda prætervitiis argumenta, morumque nocentissimam in Imperio mutationem portendunt. De hoc est dolendum; his quibus applicandum presentissimum remedium; quibus si non sit in Imperio locus, non erit quod TARTAROS timeamus. At nisi à te quam primum præcautum & provisum erit; timeo, ne non modo in Imperium, sed in ipsum quoque penetrent palatium. Has igitur ob causas dilatum est bellum TARTARICUM.

Ceterum Indiæ regna quædam ab HIAOUO in deditiorem redacta rebellârunt. Imperatorem de poena deliberantem cum alij, tum etiam Præfecti retinere, dicentes; incongruens esse, suos perdere, ut alienos subicias. Multa quidem occupata fuerunt Imperatore at auro suo regna; sed maiore damno nostro quam emolumento. Infinitus est enim Sinarum bellatorum numerus, qui periere. Solum à Sinicis Imperatoribus exigitur, ut sui iuste & legitime imperent; sin animus est Imperij amplissimi proferre fines, sine vi, sine armis alluciant ad obsequium solâ virtutum famâ aliena regna. Quæ si nolint Imperatorem nostrum dominum agnoscere, nostra nobis Sina sufficet.

Haud multo post HIEUS Princeps patrem offendit. Nam in convivio, multis Præfectorum accumbentibus, Imperatorem ausus est arguere, quod indoctis etiam hominibus præfecturas committeret.

Imbi-

ambiberat **H I E U S** cum Sinicâ philosophiâ scitum illud, Nec probum nec justum esse posse, qui philosophiam non didicisset. Vnde Sinis idem est amare literas ac bonum esse. Iratus Imperator filio respondet, *Se-* *verissimè paternum ultus supercilium ; & , Ex quo, inquit, H A N A fami-* *lia nostrâ verum potitur, fatale semper ei fuit, à successore filio molestias ex-* *periri. Sed ubinam sunt modò tot philosophi, qui totius Imperij præfecturis* *sufficiant ? An ignoras literarum studia paullo ante nos postliminio ad nos* *rediisse ? Ista sapienti dico ; imò verò ne plus te sapere credas, quàm sa-* *pib, cupio. Post hæc Imperatoris erga filium usque ad eò exolevit fa-* *vor, ut parum abesset, quin exheredato illo, K I N U M H O A I G A M re-* *gem successorem declararet. At continuit se tamen ; cum quia sciebat* *Præfectos id non permissuros, tum imprimis, ut levitatis notam effuge-* *ret. Nam eum nunc rejicere, quem paullo antea successorem desi-* *gnaverat, probrosum videbatur. Hæsit tamen alto pectore fixa vulne-* *ris illius cicatrix ; cujus vindicandæ quærebatur undique occasio. Po-* *stea verò, quàm H I E U S filium è conjugè suscepit, odium repentè in-* *amorem vertit. Tantâ enim lætitiâ perfusus est S I U E N I U S, ubi ne-* *potem vidit, ut jam nullum nisi H I E U M vellet successorem. Quia* *et jam tradunt Imperatorem suis sæpe manibus nepotem excepsisse, cum* *codemque lustrasse positâ interim majestate.*

Sinarum axi-
oma de philo-
sophiâ.

Anno ante vulgarem Christi epocham octavo & quinquagesimo *Legatio Tar-* *tavorum ad* *Sinæ.* **T A R T A R U S T A N G U** rex legatos ad Imperatorem misit, per quos eum dominum suum agnoscebat, tributarium ultro se faciens, ac promittens successores suos deinceps in Sinici Imperatoris semper clientela fore. Variæ fuerunt hac de legatione Præfectorum opiniones. Alij dicebant hoc **T A R T A R O** s agere, ne à Sinis invaderentur, utque in tuto collocati antiquas vires reciperent. Alij contra suspicabantur, eos hoc prætextu Sinam explorare, quidque agatur, scire velle. Fuere, qui legatos ne audiendos quidem putarent. Vicit demùm illa sententia, ut admitterentur, & tanquam amici regis legati tractarentur. Hac occasione sæpe deinceps irrepserè Sinicum in Imperium, factâ legatione, uti comercia sua tuto exercerent. Afferebant **G I N S E M** radicem illam, quæ una Sinis plurimi æstimata quanto vis emitur pretio. Afferebant præterea pelles pretiosissimas martium, castorum, & Zibelinas, quas vocant, quarum in **T A R T A R I A** magna copia et usus. E Sinis invicem res alias in **T A R T A R I A M** avehebant. Hujusmodi legationes nunc in **M O G O R I A** Turcæ subor-

subornant, faciuntque cum Sinis commercia, ut fufius in Atlante meo narro. Erit hac de legatione inferius agendi locus. Namque TARTARI verè quondam Sinicum Imperatorem suum agnoverunt.

Haud multò post hanc legationem SIUENTIUS est mortuus; cujus imperium satis felix & pacatum fuit. Nam quòd ab eo nonnulla regna defecerint, illa velut exera sui que animi magnitudine indigna tam facillè quàm animosè sprexit. Præfectos habuit ac philosophos non paucos, homines præclaros, quorum egregià usus est operâ. Successorem reliquit HIUM filium, quem nunc dicere aggredior.

